

Opplandskraft

Norges vassdrags- og energidirektorat
nve@nve.no

Deres referanse
202218289-10

Saksbehandler
Trond Taugbøl

Vår referanse
TRTA/1639083-1

Dato
09.04.2026

Søknad om prøvereglement for Harpefossen kraftverk, Sør-Fron kommune, Innlandet

Opplandskraft DA søker om et prøvereglement over en 5-års periode for Harpefossen kraftverk, som et ledd i oppfølging av kravet om omgjøring av konsesjonen. Kravene i omgjøringssaken er i hovedsak knyttet til gyte- og oppvekstområder for storørret og behov for minstevannføring på strekning mellom dam og kraftverksutløp.

Eksisterende dam har ingen luker som egner seg for test av ulike størrelser av minstevannslipp, kun fisketrappluke med kapasitet opp til 1 m³/s. Ny dam er under prosjektering og forventes ferdigstilt innen 2032.

Det er i gjeldende reglement intet krav om minstevannslipp. I påvente av ny dam og nytt arrangement for minstevannslipp, foreslår vi et prøvereglement med vannslipp på 1 m³/s forbi dammen hele året, samt lokkeflom på 50 m³/s dersom naturlige vannføringstopper uteblir. Videre foreslås et undersøkelsesprogram med håndholdt el-fiske, båt el-fiske, habitatkartlegging og dronefilming som vil gi mer kunnskap om ørretrekrutteringen, forekomst av egnet gytesubstrat, muligheter for forbedringstiltak og effekt av lokkeflommer. Denne kunnskapen vil deretter være et viktig grunnlag ved søknad om nytt, varig reglement når ny dam og arrangement for minstevannslipp blir etablert.

Bakgrunn

NVE mottok 25.09.2022 krav om omgjøring av konsesjonen for Harpefossen kraftverk i Gudbrandsdalslågen. Hafslund Kraft (på vegne av konsesjonæren Opplandskraft DA) foreslo selv å søke om nytt manøvreringsreglement (vårt brev av 22.3.2023). NVE var positive til dette forslaget, som et alternativ til å sette i gang en omgjøringsprosess. Frist for å sende inn søknad om nytt reglement ble først satt til utgangen av 2024 (NVE-brev av 17.4.2023), og deretter forlenget til utgangen av 2025 (NVE-brev av 9.1.2025). En forutsetning for søknaden var at et arrangement for minstevannslipp kunne etableres, og at ulike størrelser av vannslipp ble dokumentert som grunnlag for myndigheter og høringsparters vurdering. Som det redegjøres for nedenfor, har ikke dette latt seg gjøre.

Dagens situasjon

Eksisterende dam har ingen luker som kan brukes til kontrollert slipp av ulike størrelser av minstevannføring, kun ei fisketrappluke med kapasitet på 1 m³/s. Allerede i 2022 begynte arbeidet med å se på muligheter for å etablere ny slippanordning, og en ferdig prosjektert løsning var klar i 2024. Samtidig har det pågått et prosjekt på ombygging av alle lukene i dammen. Med hensyn til rigg, adkomst og diverse tilpasninger måtte etablering av arrangement for minstevannslipp ses i sammenheng med dette prosjektet. Det var forventet at ombyggingen skulle komme i gang slik at ulike vannslipp kunne bli testet i løpet av 2025. Dette har ikke latt seg gjøre fordi ytterligere utredninger fastslo at det må bygges helt ny dam – ikke bare ombygging og rehabilitering av luker. Prosjekt ny dam er nå etablert, og overordnet tidsplan tilsier ferdigstilling i 2032.

Arrangement for minstevannslipp har en estimert kostnad på 5-6 mill. kr, men kan ikke brukes i ny dam. Vi mener derfor det er en uforholdsmessig og urimelig tyngende kostnad, og lite bærekraftig ressursbruk, å bygge dette arrangementet for relativt kortvarig bruk i den gamle dammen.

Behov for mer kunnskap

Kravene i omgjøringssaken er i hovedsak knyttet til gyte- og oppvekstområder for storørret og behov for minstevannføring på strekning mellom dam og kraftverksutløp, samt at det bør gjennomføres biologiske undersøkelser med tanke på andre forbedringstiltak. På befaring sammen med Statsforvalteren i 2018 ble det observert en del ungfisk og vurdert at strekningen har potensiale som gyte- og oppvekstområde. Ved befaringen var det også et vannslipp på ca. 1 m³/s (lekkasje fra ene flomluke), og Statsforvalterens vurdering var at et minstevannslipp av denne størrelsen gir betydelig miljøforbedring og at vannforekomsten får et «fungerende økosystem» (jf. brev fra Statsforvalteren, med kopi til NVE, av 28.02.2022). I 2024 ble strekningen undersøkt ved elfiske på to stasjoner. Lave tettheter av ørret ble påvist, men vanskelige forhold ga stor usikkerhet (Ustvett & Thorkildsen 2025). Det er stort behov for nye undersøkelser som kan gi mer kunnskap om ørretrekrutteringen, og ikke minst forekomst av egnet gytesubstrat og eventuelt behov for ny tilførsel av gytegrus.

Ny oppfølging av omgjøringskravet

Vi foreslo for NVE (vårt brev av 18.12.2025) at Hafslund Kraft søker om et prøvereglement for en 5-års periode med et kontinuerlig minstevannslipp på ca. 1 m³/s (gjennom en eksisterende luke som da ikke gir mulighet for finjusteringer og testing av eksakte størrelser). Perioden må brukes til å skaffe mer kunnskap om potensiale og flaskehalser for rekruttering av storørret på minstevannstrekningen, effekter av lokkeflommer og muligheter for forbedringstiltak. Denne kunnskapen vil deretter være et viktig grunnlag ved søknad om nytt, varig reglement når ny dam og arrangement for minstevannslipp, som muliggjør testing av ulike vannslipp, er etablert.

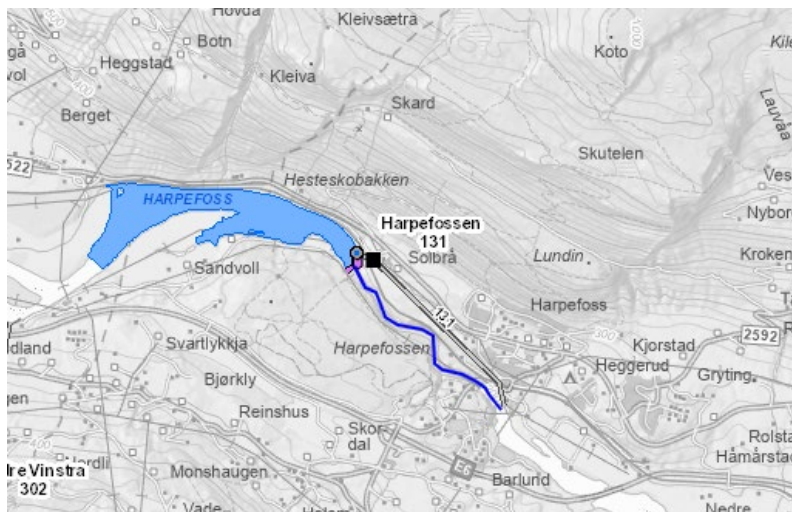
I brev av 13.01.2026 ga NVE sin tilslutning til dette forslaget, med frist 15.04.2026 for å sende inn søknad om prøvereglement. Søknaden skal inneholde et konkret forslag til prøvereglement, samt forslag til oppfølgende undersøkelser i prøveperioden. Dette presenteres nedenfor, men først litt om kraftverket, fisketrappa, gjeldende manøvreringsreglement og vannforvaltningsplan/miljømål.

Om Harpefossen kraftverk og fisketrappa

Harpefossen kraftverk ble satt i drift i 1965, eies av Opplandskraft DA og driftes av Hafslund Kraft AS. Kraftverket utnytter et fall på 34,5 m i Gudbrandsdalslågen like nord for Harpefoss i Sør-Fron kommune. Etter oppgradering av turbiner i 2016 er dagens slukeevne 370 m³/s, installert effekt 2x50 MW og midlere årsproduksjon ca. 480 GWh.

Inntaksbassenget oppstrøms kraftverksdammen har en lengde på ca. 2 km. Kraftverket kjøres normalt etter tilsiget i vassdraget med stabil vannstand i inntaksbassenget opp mot HRV.

Kraftverkstunnelen slipper ut driftsvannføringen i elva ca. 1,5 km nedenfor inntaket (Figur 1).

Figur 1. Harpefossen kraftverk med inntaksbasseng og minstevannstrekning i blått.

AL Lågen Fiskeelv (LF) og Mjøsen Strandeierforening (MS) ble ved utbyggingen av Hunderfossen kraftverk lenger ned i vassdraget tilkjent erstatninger for reduserte gytestrekninger for Hunderørreten. Disse midlene, sammen med tilskudd fra Opplandskraft og Direktoratet for naturforvaltning, ble brukt til å bygge fisketrapp i Harpefossen for å gi storørreten tilgang på nye gyteområder ovenfor det naturlige vandringshinderet. Trappa sto ferdig i 1972, med eierskap og driftsansvar liggende hos LF og MS. Det viste seg å være svært liten oppvandring i trappa, og etter at den ble ødelagt av flommen i 1995 ble den ikke satt i funksjon igjen. Etter det har trappa forfalt ytterligere, og i e-post av 8.12.2021 bekrefter eierne at trappa kan saneres. Miljømyndighetene har heller ikke noe ønske om fiskevandring forbi det naturlige vandringshinderet Harpefossen.

Dagens konsesjon og manøvreringsreglement

Konsesjon til utbygging av Harpefossen ble gitt ved kgl. res av 05.09.1963. Tilhørende manøvreringsreglement ga bestemmelser om å slippe vann til fisketrappa når den er i drift, og videre at det skulle slippes inntil 10 m³/s for fiskens gang i juni, juli, august og september. Med bakgrunn i at det gikk svært lite fisk i trappa og at den ble ødelagt i 1995, tok Opplandskraft initiativ til å få endret manøvreringsreglementet.

Ved kgl. res. av 01.02.2002 ble derfor manøvreringsreglementet endret til dagens gjeldende reglement. Det er nå ikke lenger krav om vannslipp i trappa eller til fiskens gang, men når det likevel slippes vann over dammen i perioden juni-september, sier reglementet at det også skal

gå vann i fisketrappa. Men i og med at trappa ble ødelagt i 1995 og ikke reparert av eierne etterpå, er bestemmelsen om vannslipp i trappa irrelevant.

Vannforvaltningsplan og miljømål

Elvestrekningen mellom kraftverksdam og -utløp er en sterkt modifisert vannforekomst (SMVF). Miljømålet «godt økologisk potensial» (GØP) er godkjent med tiltak som kan gi krafttap (vedlegg 2 på departementets godkjenningsvedtak av 31.10.2022), og tiltaksforslaget er minstevannføring. Frist for måloppnåelse var innen 2027, men er nå utsatt til perioden 2028-2033 (jf. Vann-Nett per dato). Vi vil her påpeke at lekkasjen på ca. 1 m³/s, som har pågått helt siden 2018 og fortsatt vedvarer, gir god økologisk effekt og sikrer at strekningen har et fungerende akvatisk økosystem (som er minstekravet til GØP) (jf. det tidligere nevnte brev fra Statsforvalteren av 28.02.2022).

Forslag til prøvereglement

Som nevnt innledningsvis er kravene i omgjøringssaken i hovedsak knyttet til gyte- og oppvekstområder for storørret og behov for minstevannføring på strekning mellom dam og kraftverksutløp. Videre at det bør gjennomføres biologiske undersøkelser med tanke på andre forbedringstiltak. Dagens dam gir, som nevnt, ikke mulighet til kontrollert vannslipp og testing av ulike størrelser. Arrangement for minstevannslipp vil bli etablert i ny dam. I påvente av det foreslår vi et prøvereglement over en 5-års periode med et vannslipp på minst 1 m³/s forbi dammen hele året (gjennom fisketrappluka). I tillegg vil vi teste bruk av lokkeflom for å stimulere oppvandring til potensielle gyteplasser på minstevannstrekningen.

Punkt 3 i dagens manøvreringsreglement omhandler slipp av vann til fløting og til fisketrappa i perioden juni-september når det likevel går vann over dammen. Disse bestemmelsene er irrelevante i og med at fløting er opphørt, og fisketrappa er ødelagt og vil bli sanert. Det er ikke noe krav om minstevannslipp.

Vi foreslår et prøvereglement der punkt 3 i dagens reglement endres til:

«Det gjennomføres et vannslipp på minst 1 m³/s forbi dammen hele året.

Hvis det i perioden 1.9.-20.9 ikke har vært naturlige vannføringstopper slik at minst 50 m³/s har gått forbi dammen over en periode på minst to døgn, skal det slippes lokkeflom på minst 50 m³/s over to døgn innen 25.9.»

Forslag til naturfaglige undersøkelser

Prøveperioden brukes til å skaffe mer kunnskap om potensiale og flaskehalser for rekruttering av storørret på minstevannstrekningen, muligheter for forbedringstiltak og effekter av lokkeflom. Denne kunnskapen vil deretter være et viktig grunnlag ved søknad om nytt, varig reglement når ny dam og arrangement for minstevannslipp er etablert.

Undersøkelsesprogram:

- 1) Kartlegge rekruttering og forekomst av ungfisk.
 - Håndholdt el-fiske: Årlig på utvalgte stasjoner på minstevannstrekningen.

- Det ble el-fisket på to stasjoner i 2024. Vurdering om disse stasjonene videreføres og eventuelt utvides med flere.
- Båt el-fiske: Annethvert år på egnede områder oppstrøms og nedstrøms.
 - Områdene som kan undersøkes med elbåt, har alltid vært vanndekket og vil ikke bli direkte påvirket av et kontinuerlig minstevannslipp. Men ungfiskforekomsten kan bli påvirket av bedre rekruttering på minstevannstrekingen rett oppstrøms.

2) Habitatkartlegging: Vurdering av gytesubstrat, skjul- og overvintringsmuligheter på minstevannstrekingen.

- Gjennomføres første år i prøveperioden, både ved fysisk befaring og med drone. Hvis det avdekkes tiltaksmuligheter som f.eks. tilførsel av gytesubstrat, vil dette forsøkes gjennomført så fort som mulig.

3) Evaluering av lokkeflom

- Dronefilming av minstevannstrekingen for å sjekke om lokkeflom, ev. naturlige vannføringstopper, har medført oppvandring av gytefisk.

Kostnader

Kostnader ved prøvereglementet er knyttet til produksjonstap, tilpasning av eksisterende luke og fisketrapp til minstevannslipp og undersøkelsesprogram.

Produksjonstap: Vannslipp på 1 m³/s forbi dam hele året er beregnet å gi et produksjonstap på ca. 2,1 GWh per år. Slipp av lokkeflom på 50 m³/s over to døgn i perioden 20. - 25.9 gir et beregnet produksjonstap på 0,5 GWh per år.

Tilpasning av eksisterende luke til minstevannslipp: De siste årene har det vært en lekkasje på ca. 1 m³/s fra den ene flomluken. Denne vil nå bli tettet, og flomlukene egner seg dårlig til videre minstevannslipp. Fisketrappluka kan brukes til slipp av 1 m³/s, og en tilpasning av luke/trapp vil anslagsvis koste ca. kr 400.000,-

Undersøkelsesprogram: Håndholdt el-fiske: 80.000,- per år.

Båtel-fiske: 75.000,- annethvert år.

Habitatkartlegging: 150.000,- første år

Dronefilming: 50.000,- per år

Med vennlig hilsen
Opplandskraft DA

Egil Skøien
Daglig leder

Trond Taugbøl
Senior miljørådgiver

Referanser

Ustvett, T., & Thorkildsen, T.B. 2025. Reguleringer og fisk i Innlandet. Fagrapport 2024. Statsforvalteren i Innlandet, rapport nr. 19/2025.

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.